

מדריך למורה

רציונל

משימת המבחן בודקת את הידע של התלמידים בתופעות שהן מעשי ידי אדם ובשינויים המתרחשים בסביבה יישובית מצומצמת. הסביבה מתוארת במפות המצורפות למשימה, והיא כוללת: רשת כבישים, אזורי מגורים ומוסדות ציבור. הסביבה דומה לסביבת החיים של מרבית התלמידים והם נבחנו במיומנויות של קריאת מפה כפי שהובנו במהלך הלמידה בכיתה. כמו כן הם נבחנו על מיקומם ותפקודם של מוסדות הציבור הקיימים והמתוכננים במרחב, ועל קשרי הגומלין שלהם עם מקבלי השירות.

נקודת המוצא בכל אחד משני החלקים במשימה היא מפה. שילוב המפה בהוראה ובהערכה מתבסס על העיקרון כי לימוד קריאת מפה אינו מטרה בפני עצמה, אלא נעשה מתוך צורך להכיר את הסביבה, להתמצא ולתפקד בה. בכל חלק יש גם טקסטים קצרים, ובחלק השני – גם תרשים.

משימת המבחן אינטגרטיבית ומעוגנת בשני צירים:

א. הציר **לחיות בסביבות משתנות**;

ב. הציר **אנחנו אזרחים במדינת ישראל**, כמפורט להלן:

א. **הציר לחיות בסביבות משתנות**:

מודולה א סעיף 1.5 – בהקשר למבנים שנועדו לענות על צרכים שונים של תושבים (עמ' 72)

סעיף 1.6 – בהקשר למיקום המבנים, תפקודם, מרכיבים ארכיטקטוניים והקשר

של המבנים לסביבה (בשילוב מפה) (עמ' 72)

מודולה ב סעיף 1.6 – בהקשר לשינויים המתרחשים באזור המגורים (עמ' 74-75)

סעיף 1.7 – בהקשר ליתרונות ולחסרונות שיש בשינויים שנבחנו (עמ' 75)

סעיף 3.1-3.6 – בהקשר לבעיות שנגרמות עקב התמודדות עם שינויים: הצעת

חלופות, בחינתן והתמודדות הפרט עם שינויים (עמ' 79)

ב. **הציר אנחנו אזרחים במדינת ישראל**:

מודולה ה סעיף 2.1 – בהקשר לארגונים מוסדיים הקיימים בסביבה הקרובה לתלמידים

(עמ' 101)

סעיף 2.2 – בהקשר למיחד כל ארגון מוסדי (חלקי) (עמ' 101)

סעיף 2.3 – בהקשר לצרכים שהארגון המוסדי ממלא ולקהל היעד שלו (עמ' 101)

סעיף 2.7 – בהקשר למחויבויות המוסד הציבורי כלפי מקבלי השירות והזכויות

של מקבלי השירות (חלקי) (עמ' 102)

מודולה ג סעיף 1.4 – בהקשר למחלוקת בין בעלי עניין שונים (עמ' 95)

מודולה ב סעיף 2.1 – בהקשר לשוויון (חלקי) (עמ' 93)

משימת המבחן בהלימה למטרות תכנית הלימודים

המשימה נכתבה בזיקה למטרות הבאות מתכנית הלימודים:

- מטרה 4 - המסגרות הארגוניות של החברה
סעיפים 4.1, 4.7 (חלקי)
- מטרה 7 - קשרי גומלין בין הפרט לבין הסביבות שבהן הוא חי
סעיפים 7.1, 7.3 (חלקי)
- מטרה 8 - התמצאות ותפקוד בסביבה
סעיף 8.1
- מטרה 2 - מכנה משותף לצד ייחודיות בחברה רב-תרבותית במדינת ישראל
סעיפים 2.5 (חלקי), 2.7 (חלקי)
- מטרה 10 - מיומנויות וכישורים
סעיפים 10.2, 10.4, 10.5 א, ב, ג, ד (חלקי)

מבנה משימת המבחן

במשימה שני חלקים:

חלק א: מה יש בסביבה שבה גר ירון?

חלק ב: שינויים סביבנו

החלקים אינם תלויים זה בזה. המפה – נקודת המוצא בכל חלק של המשימה, היא אותה מפה וכן זהות שתי השאלות הראשונות. בהמשך, כל חלק מתמקד בנושאים אחרים.

חלק א: מה יש בסביבה שבה גר ירון?

חלק זה בוחן את יכולת התלמידים ליישם את הידע שרכשו בקריאת מפה של סביבה שאינה מוכרת להם, ולהפיק ממנה מידע – להשתמש במקרא המפה, לאתר תופעות ולציין את המיקום שלהן (באיזה רחוב ובאיזה כיוון).

בהמשך מתמקדות השאלות במוסדות הציבור שבמפה (בית הספר, המרפאה ובית הכנסת), בתפקודם ובקשרי הגומלין שלהם עם מקבלי השירות. כמו כן, התלמידים מתבקשים להציג בטבלה השוואה בין שניים ממוסדות הציבור הנ"ל ולהתייחס למיקומם במרחב. לאחר מכן נבחנת מידת ההבנה של התלמידים את מאפייני הארגון המרחבי של הסביבה המוצגת במפה (הבנה ראשונית של אבן היסוד).

לבסוף מתבקשים התלמידים לתכנן מיקום למוסד ציבורי נוסף (סניף דואר) בסביבה הנתונה, ולהעלות טיעונים להתנגדויות של אנשים להצעה זו.

חלק ב: שינויים סביבנו

גם חלק זה בוחן תחילה את יכולת התלמידים ליישם את הידע שרכשו בקריאת מפה של סביבה שאינה מוכרת להם ולהפיק ממנה מידע – לאתר תופעות לפי מקרא המפה ולמקם תפרוסת של תופעה בעקבות שינוי שחל בסביבה הנדונה בזיקה לטקסט מתפתח.

התלמידים מתבקשים להביע את דעתם על מידת ההשפעה של השינויים הנ"ל על התושבים הגרים בסביבה, על ההשלכה שלהם על מוסד ציבורי אחד (המרפאה), ועל האפשרות להרחיב מוסדות ציבור קיימים או להרחיב מוסדות ציבור אחרים.

בהמשך, על התלמידים לנתח את שיקולי הדעת שעמדו בבסיס שתי הצעות תכנון להרחבת המרפאה. נקודת המוצא היא תרשים המרפאה. התלמידים נבנים לגבי יכולתם למקם בתרשים את שתי ההצעות הנדונות, ולאחר מכן לבחון את היתרונות והחסרונות של אחת מהן.

עם התפתחות הטקסט, המתייחס להתנגדות תושבים ותיקים לשינוי במרפאה, מתבקשים התלמידים להעלות טיעונים התומכים בעמדת המתנגדים לשינוי וטיעונים השוללים עמדה זו.

בסיום נבנים התלמידים על ידע שהובנה בעניין השינויים בסביבתם הקרובה והשפעתם לחיוב ולשלילה.

באיזה חלק לבחור?

ניתן לבחור באחד משני החלקים בהתאם למטרות ההוראה של הנושא. אם מיקדו את הלמידה ב**תפקוד** של מוסדות הציבור בסביבה הקרובה – מומלץ לבחון את התלמידים בחלק א, ואם מיקדו במהלך הלמידה את נושא ה**שינויים** בסביבה הקרובה – מומלץ לבחון את התלמידים בחלק ב. מורים שמעוניינים לבחון את התלמידים בשני החלקים יעשו זאת בעיתוי שונה וישומו לב לשתי השאלות הזהות החוזרות בשני חלקי המבחן.

ציוד נדרש לביצוע משימת המבחן

לביצוע המשימה יש צורך בצבעים בגוונים שונים.

אבני היסוד המודגשות במשימת המבחן

- גיאוגרפיה:** ארגון מרחבי, מיפוי של תופעות, תפרוסת של תופעות במרחב, מקום/מיקום, קשרי גומלין: אדם-סביבה, סביבות חיים משתנות, להשתנות ולהשפיע
- אזרחות:** אחריות, חופש ביטוי
- סוציולוגיה:** יחיד-חברה, צורכי יחיד וצורכי חברה, קשרי גומלין, ארגונים מוסדיים, התחשבות הדדית, החלטת החלטות
- אקולוגיה:** האדם משפיע על הסביבה, מושפע ממנה ואחראי לתוצאות